

are individually formed during professional training and informal education and practical service activities. They constitute introverted mechanisms for the performance of official tasks. It is believed that improving the professional competence of police officers should be carried out in the process of continuous non-formal education.

It has been established that training is an effective means of developing the professional identity and professional competence of police officers. Preference is given to personally oriented professional development trainings. There are defined the principles of conducting training with police officers (activity, open feedback, "here and now", trustworthiness and sincerity in communication, personalization of statements, confidentiality, inadmissibility of personal criticism). The structure of the training involves the presence of mandatory elements: an introductory part; instruction of participants; active actions; pauses for psychological adjustment; discussion, analysis, interpretation of situations, games, exercises; summing up, reflection; completion and monitoring of training results. It is convinced that the training will be more effective if it uses game, discussion, psychodiagnostic, presentation, experimental, psychotechnical methods and feedback methods.

Key words: *professional competence, professional competence of a police officer, police officer, policeman, non-formal education, training.*

УДК 378.01/.09:[373.011.3-051:331.54]](477)(043/3): 303.7

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ORCID ID 0000-0003-2854-2461

DOI 10.24139/2312-5993/2022.07-08/079-091

МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ РАННЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНО-ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті подано обґрунтування сутності, процедури та висвітлено результати застосування методу морфологічного аналізу до виявлення психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проєктно-тренінгових технологій у системі професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти: розвиток рефлексивності майбутніх учителів у корпоративному середовищі закладу вищої освіти; створення навчально-наукового педагогічного проєкту, який інтегрує вивчення навчальної дисципліни, організацію навчальної педагогічної практики, здійснення науково-педагогічного дослідження; взаємодія закладу вищої освіти та закладу загальної середньої освіти на всіх етапах створення та реалізації навчально-наукового педагогічного проєкту; використання тренінгових технологій навчання в навчально-науковому педагогічному проєкті.

Ключові слова: *морфологічний аналіз, психолого-педагогічні умови, рання професійна ідентичність майбутніх учителів, формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів, професійно-педагогічна підготовка, педагогічна система формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів.*

Постановка проблеми. Професійна ідентичність визначає реалізацію особистісного потенціалу в сфері професії, забезпечує мотивацію до професійного розвитку, стає внутрішнім джерелом професійного й особистісного зростання. «Професійна ідентичність згодом виступає основним критерієм професійного розвитку особистості та провідною характеристикою суб'єкта праці» (Клибанівська, 2020). Моделювання педагогічної системи формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у закладах вищої освіти актуалізує виявлення та реалізацію психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів (РПІМУ) в системі професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Методологію педагогічної науки розробляли В. Андрущенко, В. Биков, Л. Ваховський, С. Гончаренко, В. Краєвський, В. Кремень, О. Кочетов, В. Лутай та ін. Теоретичні підґрунтя психолого-педагогічних умов освітнього процесу розглянуто в роботах вчених (Б. Гершунський, І. Підласий, В. Манько, Н. Мирончук та інші). Педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутніх учителів висвітлено в дослідженнях (К. Гнатик, О. Кочкурова, І. Наумова та інших дослідників). Метод морфологічного аналізу обґрунтований в роботах вітчизняних дослідників (С. Гончаренко, П. Олійник, В. Федоренко, Є. Хриков) та зарубіжних (Т. Ritchey, А. Tasama тощо).

Мета статті: схарактеризувати процедуру та висвітлити результати застосування методу морфологічного аналізу до виявлення психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у системі професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Досягнення мети передбачало використання морфологічного аналізу – для визначення психолого-педагогічних умов педагогічної системи формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у системі професійної педагогічної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтуючись на категоріально-термінологічному аналізі (Коваленко, 2022), сутність *психолого-педагогічні умови формування РПІМУ* визначено як комплекс необхідних і достатніх взаємопов'язаних спеціально організованих вимог до організації системи професійно-педагогічної підготовки ЗВО,

що сприяють розв'язанню проблеми формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів.

Визначення переліку психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у системі професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти гуртувалось на методі морфологічного аналізу. Складання повного переліку можливих психолого-педагогічних умов, необхідних для вирішення певного педагогічного завдання, на думку Є. Хрикова, вирішує ефективно метод морфологічного аналізу (Хриков, 2018, с. 14). Метод багатомірної матриці (морфологічний аналіз) базується на принципі системного аналізу нових зв'язків і відносин, які проявляються в процесі матричного аналізу досліджуваної проблеми. Термін «морфологія» вживається в багатьох науках стосовно дослідження форм і структури об'єктів, що вивчаються.

Загальний морфологічний аналіз (GMA) — це метод структурування та дослідження загального набору зв'язків, що містяться в багатовимірних комплексах проблем, які не піддаються кількісному вимірюванню (Ritchey, 2011). Започаткований Фріцем Цвікі в Каліфорнійському технологічному інституті в 1930-х роках і 1940-х роках, він спирається на сконструйований простір параметрів, пов'язаний за допомогою логічних зв'язків, а не на причинно-наслідкові зв'язки та ієрархічну структуру.

Метод реалізується шляхом розробки простору дискретних параметрів досліджуваного комплексу проблем та визначення зв'язків між параметрами на основі внутрішньої узгодженості (Ritchey, 2005). Процедура застосування методу морфологічного аналізу починається з ідентифікації та визначення важливих, необхідних і достатніх параметрів, вимірів, характеристик проблеми, що підлягають дослідженню. Якщо параметри визначені в одному контексті, ми маємо справу з симплексною моделлю, тоді як у мультиплексній моделі параметри належать до різних контекстів або структур (Tasama, 2020). В нашому дослідженні ми використовували мультиплексну модель з визначеними для кожного показника можливими рішеннями в освітньому процесі. Для кожного показника експерти пропонували необхідні, на їх думку, умови, альтернативні рішення.

Застосовуючи морфологічний аналіз для виявлення психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у системі

професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти, здійснювали пошук можливих рішень для практичної реалізації кожного з показників ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів (таблиця 1).

Морфологічний аналіз рекомендується проводити в невеликих тематичних групах за сильного сприяння практикуючих морфологів. Ідеальний розмір групи – від шести до восьми учасників, не враховуючи фасилітаторів (Ritchey, 2005). Відповідна робоча група спеціалістів із відповідної тематики (або зацікавлених сторін) може включати зовнішніх експертів (наприклад, консультантів або науковців), якщо цей ресурс недоступний у групі за наявності дозволу (Ritchey, 2011).

Таблиця 1

Компоненти РПІМУ, показники сформованості РПІМУ

Компоненти РПІМУ		Показники
Когнітивно-ціннісний	сформованість уявлень про цілісний професійний образ (професійні знання і переконання, відображені як образ професії, професійної діяльності, обов'язків, професійну групу, образ професіонала, професійні смисли, професійну місію)	1. Образ професії 2. Образ професіонала
Емоційно-рефлексивний	емоційно позитивне ставлення до: себе як суб'єкта навчально-професійної діяльності та майбутньої професійної діяльності (професійна самооцінка); професії; професійної групи, цінностей, смислів; ототожнення студентом себе з представниками професійної групи, усвідомлення приналежності до професійної групи; суб'єктивне почуття тотожності з нею; розуміння відповідності/невідповідності моделі професійної компетентності фахівця на основі рефлексії	3. Ставлення до професії 4. Професійна самооцінка
Мотиваційно-діяльнісний	прагнення, активна діяльність та готовність до самореалізації себе в обраній професії, входження в професійну спільноту, наявність напрямів особистісного та професійного розвитку; усвідомлення професійних можливостей, перспектив та побудова професійної стратегії на основі аналізу власних професійних інтересів, потреб, цінностей, можливостей	5. Навчально-професійні цілі плани 6. Професійна позиція 7. Професійна мотивація

Пошук переліку можливих психолого-педагогічних умов, необхідних для формування РПІМУ, їх складових ґрунтувався на аналізі

наукової літератури, практичного педагогічного досвіду, інтерв'юванні та анкетуванні експертів. На наступному етапі з переліку, який налічував більше 200 пропозицій експерти визначали найбільш важливі зв'язки між психолого-педагогічними умовами і показниками РПІМУ, усували схожі чи повторювані, об'єднували психолого-педагогічні умови. Цей крок в процедурі морфологічного аналізу передбачав побудову матриці перехресної узгодженості. Якщо поєднання двох значень є можливим, ефективним, елемент матриці позначається знаком «_». З іншого боку, якщо поєднання неможливе або неефективне, елемент матриці позначається знаком «х». Фіксуючи значення в певному вимірі, можна аналізувати альтернативні рішення (або простори рішень) на основі зручності цих комбінацій, відповідно до матриці перехресної узгодженості (Tasama, 2020).

Узгоджений перелік психолого-педагогічних умов формування РПІМУ ранжували за ефективність для формування кожного показника. В ході дослідження отримали такі рангові показники, що відобразили найбільш важливі, на думку експертів – викладачів ЗВО, вчителів, керівників ЗЗСО психолого-педагогічні умови для формування РПІМУ: активне систематичне включення майбутніх вчителів в професійну діяльність (0,97); моделювання професійних ситуацій (0,96); використання практико-орієнтованих навчальних завдань (0,89); безпосереднє унаслідування професійних образів і зразків (0,86); інтеграція майбутніх учителів у професійну спільноту (0,79); цілеспрямоване стимулювання майбутніх вчителів до самопізнання й самовдосконалення (0,78); розвиток рефлексивності у майбутніх вчителів та їх ідентифікації (0,76); підтримуюче прийняття студентів вчителями (0,74); створення розвивального простору освітньої діяльності (0,73); цілеспрямоване включення студентів у різноманітне і змістовне професійне спілкування (0,73); навчально-професійний простір, що допускає позиціонування індивіда в даній системі зв'язків і відносин (0,68); цілеспрямоване моделювання образів майбутньої професійної діяльності і себе як професіонала (0,67); безпосереднє систематичне отримання професійного досвіду в системі професійно-педагогічної підготовки ЗВО (0,65); формування особистісної і професійної ідентичності в тренінгових програмах (0,64); професійна рефлексія і саморефлексія (0,59); створення відчуття членства в професійній групі (0,56); прийняття студента професійною спільнотою як майбутнього учителя (0,55); комунікація з учителями-предметниками з професійних

питань (0,48); можливість самостійного прийняття студентами професійних рішень (0,48); цілеспрямоване формування етичних професійних орієнтирів (0,47); тренінгові заняття з педагогічних дисциплін (0,44); усталена професійна культура як зразок для наслідування (0,43); аналіз цінностей майбутньої професійної діяльності (0,38); наявність для аналізу доступних професійних зразків (0,33); наявність мережі професійної комунікації (0,28); розвиток самоорганізації і засвоєння професійних ритуалів (0,26) (Коваленко, 2021).

На основі поданих вище результатів морфологічного аналізу було проаналізовано комплекс умов та синтезовано їх у чотири психолого-педагогічні умови формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій у системі професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти. Так, за результатами морфологічного аналізу та на основі розуміння психологічних особливостей становлення ідентичності, досвіду організації навчально-наукових проєктів, результатів констатувального експерименту щодо стану сформованості РПІМУ, було виокремлено чотири групи об'єктивних і суб'єктивних чинників, освітніх можливостей, вимог, на основі яких сформульовано психолого-педагогічні умови: перша – розвиток рефлексивності майбутніх учителів у корпоративному середовищі закладу вищої освіти; друга – створення навчально-наукового педагогічного проєкту, який інтегрує вивчення навчальної дисципліни, організацію навчальної педагогічної практики, здійснення науково-педагогічного дослідження; третя – взаємодія закладу вищої освіти та закладу загальної середньої освіти на всіх етапах створення та реалізації навчально-наукового педагогічного проєкту; четверта – використання тренінгових технологій навчання в навчально-науковому педагогічному проєкті.

Перша психолого-педагогічна умова передбачала розвиток рефлексивності майбутніх учителів у корпоративному середовищі закладу вищої освіти.

Дж. Мід (Mead, 1946) указував на те, що усвідомлювана ідентичність (якою є професійна ідентичність) передбачає наявність здатності особистості до рефлексії, підкреслював значення когнітивних процесів у розвитку ідентичності, оскільки механізм переходу від неусвідомлюваної до усвідомлюваної ідентичності обумовлений і може бути ефективним за наявності рефлексії. Поняття «рефлексивність» розуміємо як психічну властивість, що співвідноситься, з одного боку, з

рефлексією в її процесуальному статусі, а з іншого, з рефлексуванням як особливим психічним станом.

Розвиток рефлексивності, мотивації до самопізнання, усвідомлення власних потреб, можливостей, професійних інтересів і цінностей реалізовувалася в системі рефлексивних завдань, внесених у контексті нашого дослідження до змісту практичних занять із навчальної дисципліни «Педагогіка». Розвиток рефлексивності в навчально-науковому проєкті передбачав запровадження системи завдань з рефлексії власної педагогічної діяльності (мікровикладання в академічному колі, взаємодії з учнями протягом навчальної практики тощо); результативності процесу навчання; власного емоційного стану, особистісних якостей.

Перша психолого-педагогічна умова передбачала моделювання в навчально-науковому педагогічному проєкті професійних ситуацій майбутньої професійної діяльності, супровід, надання зворотного зв'язку, цілеспрямоване формування уявлень майбутніх учителів про цілісний професійний образ, етичні професійні орієнтири. Логіка наших міркувань суголосна поглядам дослідниці І. Наумової, яка вважає, що необхідною умовою формування професійної ідентичності майбутніх учителів є моделювання професійних ситуацій, які дозволяють опановувати соціальними ролями, що характеризують професійні функції, та використання практико-орієнтованих завдань, у процесі вирішення яких студенти засвоюють зразки рольової поведінки майбутнього вчителя (Наумова, 2016, с. 160).

Поряд з тим, перша умова передбачала залучення потенціалу корпоративної культури педагогічного закладу вищої освіти у процес формування РПІМУ. Висловлюючись з питань ідентичності українців, В. Кремень указує, що «ствердити себе людина не може інакше, як «привносячи себе у світ...» (Кремінь, 2020, с. 114). Корпоративна культура є сукупністю переконань (сформованих самостійно, засвоєних певною групою в процесі вирішення проблеми адаптації до зовнішнього середовища і внутрішньої інтеграції), які виявилися досить ефективними, щоб вважатися цінними, а тому передаються новим членам як правильний спосіб сприйняття, мислення й відношення до конкретних проблем.

Один зі спеціальних принципів розробленої нами педагогічної системи формування РПІМУ – створення безпечного рефлексивного середовища, зорієнтовував увагу на створення професійного середо-

вища студентської групи. Створення в студентів образу педагога вимагає, як справедливо підкреслює дослідниця І. Наумова, «відповідного позитивного мікросоціального професійного середовища, що сприяє цілеспрямованій діяльності щодо формування колективів груп і гармонізації міжособистісних відносин, персоналізації педагогічних впливів у межах діяльності предметних гуртків, клубних об'єднань, керівництва науково-дослідною й самостійною роботою студентів, організації системи студентського самоврядування» (Наумова, 2016, с. 159).

Друга психолого-педагогічна умова передбачала створення навчально-наукового педагогічного проекту, який інтегрує вивчення навчальної дисципліни, організацію навчальної педагогічної практики, здійснення наукового педагогічного дослідження.

Поєднання навчальної, наукової, самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Педагогіка», навчальної педагогічної практики та курсового наукового дослідження інтегральною актуальною освітньою проблематикою та створення, реалізація навчально-наукового проекту стало ключовою ідеєю в межах даної умови.

Розроблена нами педагогічна система формування РПІМУ дозволила наблизити процес вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» до реальної професійної діяльності, на практичних кейсах формувати професійні вміння в ситуації професійного занурення, розвивати рефлексивність майбутніх учителів на основі аналізу власного педагогічного досвіду (отриманого в академічній аудиторії та в освітньому процесі ЗЗСО) та аналогічного досвіду колег. Це надало майбутнім педагогам усвідомлення важливості власного навчального здобутку та реальної педагогічної діяльності, що, у свою чергу, було спрямовано на визначення, аналіз, прийняття, корекцію власної професійної позиції у виконанні професійних дій, розвитку професійної ідентичності майбутніх учителів. В умовах змодельованих та реальних професійних ситуацій студенти вчилися ідентифікувати себе в професійній діяльності, формували професійні цінності, наближали власну професійну ідентичність до власної ідеальної моделі вчителя.

Інтегративний підхід в освіті академік В. Ільченко розглядає як підхід, що «веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу можуть бути цілісності знань різних рівнів – цілісність знань про дійсність; про природу; з тієї чи іншої освітньої галузі; предмета, курсу, розділу, теми»

(*Енциклопедія освіти*, 2021, с. 356). Реалізація принципів інтегративного підходу в організації професійно-педагогічної підготовки забезпечила цілісність пізнання студентами професійної діяльності як єдності навчальної, виховної, наукової функції педагогічної діяльності; дозволила практично апробувати навчальні здобутки майбутніх учителів. Інтегровані, змодельовані та реальні навчально-професійні ситуації створили середовище для професійної ідентифікації майбутніх учителів, увідповіднення власної професійної ідентичності майбутніх учителів їх ідеальним моделям учителя.

Третя психолого-педагогічна умова передбачала взаємодію закладу вищої освіти та закладу загальної середньої освіти на всіх етапах створення та реалізації навчально-наукового педагогічного проекту.

Означена психолого-педагогічна вимога ґрунтувалася на вкрай важливій для формування професійної ідентичності майбутнього вчителя, особливо на ранніх етапах її становлення, особливості – соціальному успадкуванні кращих зразків педагогічної діяльності та професійної ідентичності досвідчених учителів. Тому ННПП передбачав залучення на всіх етапах проекту потенціалу стейкхолдерів у становленні майбутнього вчителя. Співпраця полягала в розробці та реалізації виховного проекту в команді студентів, викладачів ЗВО, адміністрації ЗЗСО та вчителів ЗЗСО. Дж. Мид (Мид, 1976), роблячи акцент на соціальній обумовленості ідентичності, писав про те, що вона виникає тільки за умови включеності індивіда в соціальну групу, у спілкуванні з членами цієї групи. Формування колективної професійної ідентичності було визначено з точки зору ідентифікації соціальної роботи, що включає знання про *належність* до певної групи «для того, щоб бути частиною колективного Я, колективної історії та її спогадів» (Кнес, 2016, с. 3).

У формуванні професійної ідентичності здобувачів освіти важливою є участь студентів у спільних із досвідченими педагогами інноваційних проектах, що сприяє поглибленню їх уявлень про професіоналізм і постановці завдань саморозвитку. У ситуації, коли відносини наставництва були позитивними і очікування виправдовувалися, учителі-практиканти почувалися впевненіше, ідентифікуючи себе як учитель. Однак, у деяких учасників, які зазнали частково негативних відносин наставництва, їхня впевненість знизилася (Izadinia, 2015). Почуття ідентичності, підкреслює Е. Еріксон, виникає в процесі ранніх взаємин, на базі довіри та емпатії (Ericson, 1968). Тому в

межах даної умови роль педагогічної спільноти полягала не лише у взаємодії і розробці спільного освітнього продукту, ми підкреслюємо важливість створення діалогічності й підтримуючого, безпечного для прояву ідентичності студента середовища, в умовах якого стає можливим супровід проєктування, реалізація і подальша рефлексія процесу освоєння студентами досвіду педагогічної діяльності.

Четверта психолого-педагогічна умова передбачала використання тренінгових технологій навчання в навчально-науковому педагогічному проєкті.

Тренінгові форми навчання спрямовані на оптимізацію формування педагогічних умінь студентів, створення студентами навчальних педагогічних проєктів (проміжних продуктів навчально-наукового проєкту: анкети, методичні розробки, наукові статті тощо) протягом аудиторного навчання та самостійної роботи й забезпечують апробацію їх в академічній аудиторії та отримання експертної оцінки від учителів та психологів школи.

Отже, з одного боку, суспільство визначає професійну ідентичність вчителя, задаючи норми і закони її існування; з іншого, – цілеспрямована професійно-педагогічна підготовка забезпечує систематичне й кероване становлення професіонала. Поряд із тим, виключно важливою складовою означеного процесу є активність особистості, коли індивід формує власне бачення в контексті присвоєння професійних цілей, цінностей, потреб із утверджених у суспільстві, представлених в освітніх програмах професійного профілю. Означені складові, сутність понять (ідентичність, професійна ідентичність, ідентичність учителя, рання професійна ідентичність учителя), особливості розвитку професійної ідентичності стали основою теоретично обґрунтованих та втілених в експериментальній роботі психолого-педагогічних умов формування ранньої професійної ідентичності майбутнього вчителя в розробленій педагогічній системі.

Висновки з проведеного дослідження. Важливою складовою педагогічної системи формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів у системі професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти своїм є визначені психолого-педагогічні умови. Ґрунтуючись на тому, що психолого-педагогічні умови, як сукупність продуктивних внутрішніх і зовнішніх характеристик функціонування освітнього процесу, які визначають і забезпечують високу результативність формування РПІМУ можуть існувати об'єктивно,

можуть бути непоміченими, і поряд із тим, умови можуть бути створені дослідником, важливим у процесі виявлення та визначення є використання методологічних методів, одним з яких є морфологічний аналіз. Морфологічний аналіз дозволив згенерувати широкий спектр можливих характеристик освітнього процесу, які забезпечують успішне формування РПІМУ в системі професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти, визначити з них найбільш впливові з огляду на показники сформованості РПІМУ та сформулювати необхідні і достатні для розробленої педагогічної системи психолого-педагогічні умови.

ЛІТЕРАТУРА

- Ericson, E. H. (1960). The problem of ego identity. In Stein M. R. et al. (eds.) *Identity and anxiety: Survival of the person in mass society*. Glencoe: The Free Press
- Izadinia, M. (2015). A closer look at the role of mentor teachers in shaping preservice teachers' professional identity. *Teaching and Teacher Education*, 52, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.08.003>
- Knez, I. (2016). Toward a model of work-related self: A narrative review. *Frontiers in Psychology*, 7, 331. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00331>.
- Mead, G., Mind, O. (1976). *Self and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist*. Cambridge: University of Chicago Press.
- Ritchey, T. (2005). Futures studies using morphological analysis. *Adapted from an article for the UN University Millennium Project: Futures Research Methodology Series*, 14.
- Ritchey, T. (2010, June). MA/Start: Specifying training and instruction requirements using morphological analysis. In *International Conference on E-Learning in the Workplace*, New York, NY.
- Ritchey, T. (2011). General Morphological Analysis (GMA). In: *Wicked Problems – Social Messes. Risk, Governance and Society*, vol 17. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-19653-9_2
- Ritchey, T. (2011). *Wicked problems–social messes: Decision support modelling with morphological analysis* (Vol. 17). Springer Science & Business Media.
- Tasama, A. V., Hurtado, J. I. M., Aristizábal, J. E. C., & Ocampo, F. J. I. (2020). A Curriculum Design Approach by the Means of a General Morphological Analysis. *Revista Ingenierías Universidad de Medellín*, 19(37), 59-74.
- Андрущенко, В., Лутай, В. (2004). Философия образования в современной Украине: состояние и перспективы развития. *Высшее образование Украины*, 4, 5-12 (Andrushchenko, V., Lutai, V. (2004). Philosophy of education in modern Ukraine: state and prospects of development. *Higher Education of Ukraine*, 4, 5-12).
- Ваховський, Л. Ц. (2018). Методологія української педагогіки в умовах радикальної реорганізації шкільної освіти (30-ті рр. XX ст.). *PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika*, XXVII, n. 2, 397-407 (Vakhovsky, L. Ts. (2018). Methodology of Ukrainian pedagogy in conditions of radical reorganization of school education (30s of XX century). *PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika*, XXVII, n. 2, 397-407).
- Гончаренко, С. У. (2012). *Педагогічні закони, закономірності, принципи: сучасне тлумачення*. Рівне: Волинські обереги (Honcharenko, S. U. (2012). *Pedagogical laws, regularities, principles: modern interpretation*. Rivne: Volyn amulets).

- Гончаренко, С. У., Олійник, П. М., Федоренко, В. К. та ін. (2003). *Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі*. К.: Вища шк. (Honcharenko, S. U., Oliynyk, P. M., Fedorenko, V. K. and others. (2003). *Methods of teaching and scientific research in higher education*. K.: Higher school).
- Енциклопедія освіти (2021). В.Г. Кремінь (гол. ред.) Київ: Абрис (*Encyclopedia of Education* (2021). V.G. Kremin (chief editor) Kyiv: Abrys).
- Клибанівська, Т. М. (2020). Професійна ідентичність: теоретичний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*, 1, Т. 2. (Klybanivska T. M. (2020). Professional identity: theoretical aspect. *Theory and practice of modern psychology*, 1, Т. 2).
- Коваленко, Н. (2022). Категоріально-термінологічний та морфологічний аналіз психолого-педагогічних умови формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів та у системі професійно-педагогічної підготовки закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (118), 30–43 (Kovalenko, N. (2022). Category-terminological and morphological analysis of psychological and pedagogical conditions of formation of early professional identity of future teachers and in the system of professional and pedagogical training of institutions of higher education. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (118), 30-43).
- Коваленко, Н. (2021). *Формування ранньої професійної ідентичності майбутніх учителів засобами проектно-тренінгових технологій: Теоретичні та методичні засади*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка (Kovalenko, N. (2021). *Formation of early professional identity of future teachers by means of project-training technologies: theoretical and methodical foundations*. Sumy: A. S. Makarenko SSPPU).
- Наумова, І. І. (2016). Педагогічні умови становлення професійної ідентичності майбутніх учителів: теоретичний аспект. *Педагогіка та психологія*, 52, 155-161 (Pedagogical conditions for the formation of professional identity of future teachers: theoretical aspect. *Pedagogy and Psychology*, 52, 155-161).
- Сбруєва, А. А. (2015). Трансформація місії сучасного Університету: детермінанти та прояви. У А. А. Сбруєва (ред.). *Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 72-85 (Sbrueva, A. A. (2015). Transformation of the mission of modern university: determinants and manifestations. In A. A. Sbrueva (ed.). *Theories and technologies of innovative development of higher education: global and regional contexts*. Sumy: A. S. Makarenko SSPU, pp. 72-85).
- Хриков, Є. М. (2018). *Методологія педагогічного дослідження*. X. (Khrykov, E. M. (2018). *Methodology of pedagogical research*. X.).

SUMMARY

Kovalenko Nataliia. Morphological analysis of psychological-pedagogical conditions of formation of early professional identity of future teachers by means of project-training technologies in the system of professional-pedagogical training of institutions of higher education.

The purpose of the article: to characterize the procedure and highlight the results of applying the morphological analysis method to identify the psychological and pedagogical conditions for the formation of the early professional identity of future teachers by means of project-training technologies in the system of professional and

pedagogical training of higher education institutions. Research methods. Achieving the goal involved the use of morphological analysis.

In the course of the study, the following ranking indicators were obtained, which reflected the most important, according to experts - teachers of secondary schools, teachers, heads of secondary schools, psychological and pedagogical conditions for the formation of EPIFT: active systematic inclusion of future teachers in professional activities (0.97); simulation of professional situations (0.96); use of practice-oriented educational tasks (0.89); direct imitation of professional images and models (0.86); integration of future teachers into the professional community (0.79); targeted stimulation of future teachers to self-knowledge and self-improvement (0.78); development of reflexivity in future teachers and their identification (0.76); supportive acceptance of students by teachers (0.74); creation of a developmental space for educational activities (0.73); purposeful inclusion of students in diverse and meaningful professional communication (0.73); educational and professional space that allows the positioning of an individual in this system of connections and relations (0.68); purposeful modeling of images of future professional activity and oneself as a professional (0.67); direct systematic acquisition of professional experience in the system of professional and pedagogical training of higher education institutions (0.65); formation of personal and professional identity in training programs (0.64). On the basis of the results of the morphological analysis presented above, a set of conditions was analyzed and synthesized into four psychological and pedagogical conditions for the formation of the EPIFT: the development of reflexivity of future teachers in the corporate environment of the institution of higher education education; creation of an educational-scientific pedagogical project that integrates the study of an educational discipline, the organization of educational pedagogical practice, the implementation of scientific-pedagogical research; interaction of the institution of higher education and the institution of general secondary education at all stages of the creation and implementation of the educational and scientific pedagogical project; use of training learning technologies in the educational and scientific pedagogical project. The prospects of further research consist in the experimental verification of certain psychological and pedagogical conditions.

Key words: *morphological analysis, psychological and pedagogical conditions, early professional identity of future teachers, formation of early professional identity of future teachers, professional and pedagogical training, pedagogical system of formation of early professional identity of future teachers.*